

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

١٩٢١

۸۷/۱/۱۰۷۳۳۴
۸۷/۱۲/۲۹

دانشگاه اصفهان
دانشکده علوم اداری و اقتصاد
گروه اقتصاد

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته علوم اقتصادی

"مخارج دولت و منابع تامین مالی آن از منظر رشد حقیقی اقتصاد ایران
در دوره زمانی (۱۳۸۶-۱۳۳۸)"

استاد راهنما:

دکتر مرتضی سامتی

استاد مشاور:

دکتر سید کمیل طیبی

پژوهشگر:

سمیه حیدری

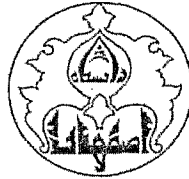
مهر ماه ۱۳۸۷

۱۳۸۷ / ۱۲ / ۲۹

۱۰۹۲۸۱

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات
و نوآوری های ناشی از تحقیق موضوع این پایان نامه
متعلق به دانشگاه اصفهان است.

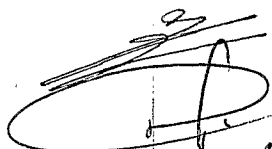

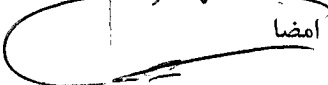
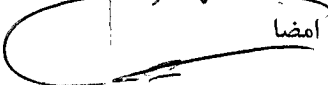

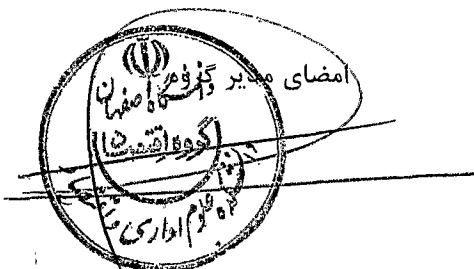
دانشگاه اصفهان
دانشکده علوم اداری و اقتصاد
گروه اقتصاد

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته علوم اقتصادی خانم سمیه حیدری
تحت عنوان

"مخارج دولت و منابع تامین مالی آن از منظر رشد حقیقی اقتصاد ایران
در دوره زمانی (۱۳۸۶-۱۳۳۸)"

در تاریخ ۱۳۸۷/۷/۲۷ توسط هیأت داوران زیر بررسی و با درجه عالی به تصویب نهایی رسید.

	امضا	استاد راهنمای پایان نامه دکتر مرتضی سامتی با مرتبه علمی دانشیار
	امضا	استاد مشاور پایان نامه دکتر سید کمیل طیبی با مرتبه علمی استادیار
	امضا	استاد داور داخل گروه دکتر رحیم دلالی اصفهانی با مرتبه علمی استادیار
	امضا	استاد داور خارج از گروه دکتر هوشنگ طالبی با مرتبه علمی استادیار

سپاسگزاری

خداوند را سپاسگزارم که مرا یاری داد تا این رساله را به اتمام برسانم. اکنون بر خود لازم می دانم از جناب آقای دکتر مرتضی سامتی به عنوان استاد راهنما که از راهنماییهای ارزنده ایشان در نگارش این رساله برخوردار بودم تقدیر و سپاسگزاری نمایم. یقیناً بدون راهنماییهای ایشان انجام این رساله میسر نمی شد.

همچنین از استاد بزرگوارم جناب آقای دکتر سید کمیل طیبی در مقام استاد مشاور که با صرف اوقات ارزشمند خود و با دقت فراوان رساله فوق را مطالعه نموده و اشکالات آن را رفع نموده اند و در راه به نتیجه رساندن این تحقیق زحمات زیادی را متحمل شدند تشکر و قدردانی می کنم.

در پایان از دوست خوبم سرکار خانم لیلی بیاری که در انجام این رساله مرا یاری نمود تشکر و سپاسگزاری می کنم.

تقدیم به :

پدر و مادر عزیزم

که دعایشان همیشه روشنایی بخش را هم بوده است.

چکیده:

دراقتصاد کلان همواره بخش دولتی دارای نقش و جایگاه با اهمیتی است. زیرا فعالیت های اقتصادی دولت معمولا دارای آثار و اهداف اجتماعی است. بعلاوه، فعالیت های دولت بخش خصوصی جامعه را متاثر می کند، به گونه ای که منجر به تقویت یا تضعیف آن در فعالیت های اقتصادی می شود. در حال حاضر سهم بخش عمومی و دولتی نسبت به بخش خصوصی بالا است و دولت نقش تعیین کننده ای در مسیر رشد اقتصادی برعهده دارد.

هدف این مطالعه بررسی اثر نرخ رشد مخارج دولت به تفکیک جاری و عمرانی بر رشد حقیقی اقتصاد ایران است، در این راستا تاثیرات نرخ رشد درآمدهای دولت بر رشد حقیقی اقتصاد نیز مدنظر قرار می گیرد. باتوجه به این که کشور دارای یک اقتصاد نفتی است، این فرضیه نیز آزمون می شود که اساسا آیا نرخ رشد درآمدهای نفتی تاثیری بر رشد حقیقی اقتصاد ایران دارد؟ این مطالعه همچنین در پی پاسخ به این سوالات است که آیا به طور همزمان رشد اقتصادی نرخ رشد درآمدهای دولت را تحت تاثیر قرار خواهد داد یا خیر؟ و تاثیر نرخ رشد مالیات ها بر رشد حقیقی اقتصاد چگونه است؟

در این تحقیق، داده های سری زمانی متغیرهای اقتصاد کلان ایران در دوره (۱۳۸۶ - ۱۳۳۸) استفاده می شود تا با بهره گیری از سیستم معادلات همزمان روش تخمین حداقل مربعات دو مرحله ای به سوالات مطرح شده ی فوق پاسخ داده شود. در الگوی تجربی مطالعه چهار معادله همزمان نهایی شده است که عبارتند از: نرخ تورم، نرخ رشد واقعی اقتصادی، نرخ رشد واقعی درآمدهای دولت و نرخ رشد واقعی سرمایه گذاری. جهت انجام مراحل مختلف بویژه پردازش داده ها، اندازه گیری و برآورد مدل از نرم افزارهای *Eviews, Stata, Excel* شده است.

نتایج این مطالعه نشان می دهند که نرخ رشد واقعی مخارج جاری دولت دارای تاثیر مثبت و معناداری بر نرخ رشد حقیقی اقتصاد بوده است و نرخ رشد حقیقی اقتصاد نیز دارای تاثیر مثبت و معناداری بر نرخ رشد واقعی درآمدهای دولت است اما نرخ رشد واقعی مخارج عمرانی و نرخ رشد واقعی درآمدهای نفتی بر نرخ رشد حقیقی اقتصادی دارای تاثیر نبوده است. در مجموع با وجود برخورداری از منابع عظیم نفتی، نقش دولت از کارآمدی لازم برخوردار نبوده است. زیرا نتایج نشان دادند که نرخ رشد مالیات ها چندان بر رشد حقیقی اقتصاد تاثیر گذار نبوده است.

با توجه به نتایج به دست آمده، دولت با کاهش فعالیت های عمرانی و توجه بیشتر به فعالیت های نظیر گسترش سرمایه انسانی، حمایت از صادرات غیر نفتی و هدفمندکردن یارانه ها می تواند نقش موثری در راستای رشد اقتصادی ایفا نماید.

کلید واژه ها: رشد مخارج دولت، رشد درآمدهای دولت، نرخ رشد واقعی اقتصاد، بخش عمومی، نرخ تورم، نرخ

رشد سرمایه گذاری، اقتصاد ایران

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
فصل اول: کلیات	
۱-۱-۱	مقدمه.....
۲-۱-۲	عنوان تحقیق.....
۳-۱-۳	بیان مسئله.....
۴-۱-۴	اهمیت مسئله.....
۵-۱-۵	اهداف تحقیق.....
۶-۱-۶	فرضیات تحقیق.....
۷-۱-۷	روش تحقیق.....
۸-۱-۸	اطلاعات و داده های آماری.....
۹-۱-۹	کلید واژه ها.....
فصل دوم : ادبیات موضوع و مروری بر پیشینه تحقیق	
۱-۲-۱	مقدمه.....
۲-۲-۲	انواع دولت.....
۲-۲-۲-۱	انواع دولت بر حسب رابطه آن با شهروندان.....
۲-۲-۲-۲	انواع دولت بر حسب تئوریهای اقتصادی.....
۳-۲-۳	مبانی نظری دخالت دولت در فعالیت های اقتصادی.....
۱-۳-۲-۱	افلاطون.....
۲-۳-۲-۲	ارسطو.....
۳-۳-۲-۳	ابن خلدون.....
۴-۳-۲-۴	مکتب سوداگری.....
۵-۳-۲-۵	مکتب فیزیوکراتها.....
۶-۳-۲-۶	آدام اسمیت.....
۷-۳-۲-۷	دیوید ریکاردو.....
۸-۳-۲-۸	فردریش لیست.....
۹-۳-۲-۹	جان استوارت میل.....

۱۵	۲-۳-۱۰- مارکس
۱۶	۲-۳-۱۱- پیگو
۱۷	۲-۳-۱۲- ویکسل
۱۷	۲-۳-۱۳- کینز
۱۸	۲-۳-۱۴- کالکی
۱۸	۲-۳-۱۵- گالبرایت
۱۹	۲-۳-۱۶- آمار تیاسن
۱۹	۲-۳-۱۷- فریدمن
۲۰	۲-۴- بررسی ساختار بودجه
۲۰	۲-۴-۱- دریافت های دولت
۲۲	۲-۴-۲- پرداخت های دولت
۲۴	۲-۵- مروری بر مطالعات انجام شده
۲۴	۲-۵-۱- پیشینه خارجی
۲۵	۲-۵-۲- پیشینه داخلی
۴۱	۲-۶- خلاصه و نتیجه گیری:
فصل سوم: روش تحقیق	
۴۲	۳-۱- مقدمه
۴۳	۳-۲- تصریح مدل
۴۳	۳-۲-۱- معادله نرخ تورم
۴۶	۳-۲-۲- معادله رشد واقعی اقتصادی
۴۹	۳-۲-۳- معادله نرخ رشد درآمدهای دولت به قیمت های ثابت
۵۰	۳-۲-۴- معادله نرخ رشد سرمایه گذاری به قیمت های ثابت
۵۲	۳-۲-۵- سیستم همزمان
۵۴	۳-۳- سیستم معادلات همزمان
۵۶	۳-۳-۱- تورش معادلات همزمان- ناسازگاری تخمین زنه های <i>OLS</i>
۵۷	۳-۳-۲- مساله تشخیص
۵۹	۳-۳-۳- روش های تخمین معادلات همزمان

۴-۳- فرایند تصادفی ساکن (ایستا)	۶۰
۳-۴-۱- آزمون مانایی متغیرهای سری زمانی	۶۰
۳-۵- همجمعی	۶۵
۳-۵-۱- آزمون دو مرحله ای انگل گرنجر	۶۶
۳-۵-۲- آزمون دوربین- واتسون رگرسیون همجمعی	۶۶
۳-۶- روش جمع آوری اطلاعات	۶۷
۳-۷- محدودیت های تحقیق	۶۷
۳-۸- خلاصه و جمع بندی	۶۸

فصل چهارم : برآورد مدل و تجزیه و تحلیل نتایج

۴-۱- مقدمه	۶۹
۴-۲- شناسائی معادلات	۷۰
۴-۲-۱- شرط درجه ای در رابطه با قابلیت تشخیص	۷۰
۴-۲-۲- شرط رتبه ای در رابطه با قابلیت تشخیص	۷۰
۴-۳- آزمون مانایی	۷۲
۴-۴- نتایج آماری حاصل از برآورد مدل	۷۳
۴-۴-۱- حالت اول	۷۳
۴-۴-۲- حالت دوم (وارد کردن نرخ رشد مالیاتها در مدل)	۷۹
۴-۵- تفسیری بر نتایج به دست آمده	۸۲
۴-۶- خلاصه و نتیجه گیری	۹۰

فصل پنجم : نتیجه گیری و پیشنهادات

۵-۱- مقدمه	۹۱
۵-۲- بررسی فرضیات تحقیق و تحلیل نتایج	۹۲
۵-۳- ارائه پیشنهادات و توصیه های سیاستی (مبتنی بر نتایج)	۹۵
۵-۴- ارائه پیشنهادات برای مطالعات آتی	۹۶
پیوست ها : نتایج کامپیوتری مدلها	۹۷
منابع و ماخذ	۱۳۶

فهرست جدول ها

صفحه	عنوان
۲۴	جدول (۱-۲) خلاصه بودجه کشور
۶۷	جدول (۱-۳) مقادیر بحرانی آزمون CRDW
۷۰	جدول (۱-۴) شرط درجه ای مبتنی بر قابلیت تشخیص سیستم معادلات همزمان
۷۱	جدول (۲-۴) شرط رتبه ای مبتنی بر قابلیت تشخیص سیستم معادلات همزمان
۷۲	جدول (۳-۴) نتایج آزمون مانایی دیکی-فولر تعمیم یافته
۷۳	جدول (۴-۴) نتایج آزمون مانایی فیلیپس- پرون
۷۵	جدول (۵-۴) برآورد معادله نرخ رشد سرمایه گذاری به قیمت‌های ثابت
۷۷	جدول (۶-۴) برآورد معادله نرخ رشد درآمدهای دولت به قیمت‌های ثابت
۷۸	جدول (۷-۴) برآورد معادله نرخ رشد واقعی اقتصاد
۸۰	جدول (۸-۴) معادله نرخ تورم
۸۱	جدول (۹-۴) برآورد معادله نرخ رشد سرمایه گذاری به قیمت‌های ثابت (با در نظر گرفتن نرخ رشد مالیاتها)
۸۱	جدول (۱۰-۴) برآورد معادله نرخ رشد درآمدهای دولت به قیمت‌های ثابت (با در نظر گرفتن نرخ رشد مالیاتها)
۸۳	جدول (۱۱-۴) معادله نرخ رشد واقعی اقتصاد (با در نظر گرفتن نرخ رشد مالیاتها)
۸۳	جدول (۱۲-۴) برآورد معادله نرخ تورم (با در نظر گرفتن نرخ رشد مالیاتها)

فصل اول

کلیات

۱-۱- مقدمه

در اقتصاد کلان همواره بخش دولتی دارای نقش و جایگاه با اهمیتی است. زیرا فعالیت های دولت معمولاً دارای آثار و اهداف اجتماعی است، بعلاوه فعالیت های دولت، بخش خصوصی جامعه را متاثر می کند لذا مطالعه جنبه های اقتصاد کلان آن فعالیت ها را از اهمیتی دوچندان برخوردار است.

نقش صحیح و اندازه متناسب دولت و ارتباط آن با رشد اقتصادی از دیر باز مورد توجه اقتصاددانان بوده است. از ابزاری که دولت می تواند بر اقتصاد تاثیر بگذارد بودجه است که به عنوان سند اقتصادی دولت محسوب شده و نشان دهنده هدفها و برنامه های دولت است. بنابراین پرداختن به عملکرد اقتصادی دولت در قالب هزینه ها و درآمدهای دولتی نشانگر میزان تاثیرگذاری دولت بر رشد اقتصادی و سایر شاخص های کلان از جمله اشتغال خواهد بود. در این مطالعه نقش مخارج و درآمدهای دولتی در رشد اقتصادی کشور مورد بررسی قرار می گیرد.

در این فصل به ترتیب به عنوان تحقیق، بیان مسئله، اهمیت تحقیق، اهداف تحقیق، فرضیات تحقیق، روش تحقیق و نحوه گردآوری اطلاعات اشاره می شود و در بند آخر به تعریف واژه های کلیدی پرداخته می شود.

۲-۱- عنوان تحقیق

“مخارج دولت و منابع تامین مالی آن از منظر رشد حقیقی اقتصاد ایران در دوره زمانی (۱۳۸۶-۱۳۳۸)”

۳-۱- بیان مسئله

نقش صحیح و اندازه متناسب دولت و ارتباط آن با رشد اقتصادی از دیرباز مورد توجه اقتصاددانان بوده است. حفظ امنیت کشور، اداره روابط خارجی و بین المللی، حفظ حقوق مردم و اجرای عدالت، تامین خدمات اجتماعی و خدمات اقتصادی از جمله وظایفی است که دولت‌ها انجام می دهند. این گونه نقش‌ها نیازمند صرف هزینه‌های مناسب با آنها است و دولت در این راستا از طرق مختلف کسب درآمد می کند، که موارد ذکر شده در قالب بودجه دولت مورد بحث قرار می گیرند. بودجه دولت به عنوان ابزاری جهت برقراری تعادل اقتصادی، نقش حساسی را بر عهده دارد، بودجه یکی کشور نشان دهنده جایگاه دولت در اقتصاد و به عبارتی تعیین کننده حدود دخالت دولت در اقتصاد ملی جامعه است.

ریچارد ماسگریو^۱ (۱۹۵۹) وظایف اقتصادی دولت را به صورت زیر بیان می کند:

- ۱- تخصیص منابع^۲: دولت باید مشخص کند چه اصلاحات و تغییراتی در تخصیص منابع لازم است و چه سیاستهایی برای درآمدها و هزینه هایش به کار گیرد.
 - ۲- توزیع درآمد و ثروت^۳: دولت موظف است در نیل به عدالت اجتماعی و فراهم نمودن اسباب توزیع درآمد در جهت کسب حداکثر رفاه اجتماعی تلاش نماید.
 - ۳- تثبیت اقتصادی^۴: ثبات اقتصادی شامل اشتغال برای همه، تثبیت قیمت‌ها، رشد و توسعه اقتصادی است و از جمله هدفهای هستند که هر اقتصادی دنبال می کند.
- چنانچه سیاستهای توزیعی، تثبیتی و تخصیصی دولت بر رشد اقتصادی اثر مثبت داشته باشد، دخالت دولت از نظر اعمال این سیاستها توجیه پذیر خواهد بود (سعیدی، ۱۳۸۴).

^۱ -Richard Musgrave

^۲ - Resource Allocation

^۳ - Income And Wealth Redistribution

^۴ - Economic Stabilization

در حال حاضر در اقتصادی مثل اقتصاد ایران سهم بخش عمومی و دولتی بالا است، دولت نقش تعیین کننده ای در مسیر رشد اقتصادی برعهده دارد. فعالیت های دولت ممکن است سودآور باشد یا موجب فعالیت های غیر مولد رانتي شود به طوری که هزینه های دولت و روشهای تامین آن می تواند تاثیر قابل ملاحظه ای بر سطح فعالیت های اقتصادی، تسریع رشد اقتصادی و کمک به حفظ ثبات اقتصادی داشته باشد. بر این اساس، این سوالات مطرح می شود که سطح مناسب مخارج دولتی چقدر است؟ و این سطح چگونه تامین شود به نحوی که اقتصاد را در مسیر رشد قرار دهد؟

آنچه که در اقتصاد ایران مطرح است این است که فعالیت های دولت در کشور ما شباهتی به اقتصادهای پیشرفته ندارد، اقتصاد ایران علاوه بر چگونگی کسب درآمدهایش که بیشتر متکی بر صادرات نفت است، با عدم تعادل بلندمدت در بودجه نیز روبرو است، معمولا دولت ایران برای مقابله با این عدم تعادل یا به هزینه ها فشار آورده است یا از بانک مرکزی استقراض کرده است. تمام ساز و کارهای ذکر شده از لحاظ تاثیر تورم، پس انداز خصوصی و سرمایه گذاری می تواند بر رشد اقتصادی اثر بگذارد.

تاکنون کارهای فراوانی در ارتباط با تاثیر مخارج دولتی و رشد اقتصادی صورت گرفته است اما درخصوص تاثیر درآمدها و منابع مالی دولت بارشد اقتصادی تحقیقات اندکی صورت گرفته است و یا ارتباط میان هزینه ها و درآمدهای دولت با رشد اقتصادی تواما در نظر گرفته نشده است.

این مطالعه به دنبال این مطلب است که بررسی کند نرخ رشد مخارج دولت به تفکیک جاری و عمرانی چه تاثیری می تواند بر رشد حقیقی اقتصاد ایران داشته باشد، در این راستا تاثیرات نرخ رشد درآمدهای دولت بر رشد حقیقی اقتصاد نیز مدنظر قرار می گیرد. با توجه به اینکه کشور دارای یک اقتصاد نفتی است، این فرضیه نیز آزمون می شود که آیا نرخ رشد درآمدهای نفتی بر رشد حقیقی اقتصاد ایران تاثیر دارد؟ این مطالعه همچنین در پی پاسخ به این سوالات است که آیا به طور همزمان رشد اقتصادی نرخ رشد درآمدهای دولت را تحت تاثیر قرار خواهد داد یا خیر؟ و تاثیر نرخ رشد مالیات ها بر تورم و رشد حقیقی اقتصاد چگونه است؟

در این مطالعه سعی بر این خواهد بود با استفاده از سیستم معادلات همزمان به سوالات مطرحه طی دوره زمانی (۱۳۸۶-۱۳۳۸) پاسخ داده شود. چهار معادله فرم نهایی مدل را تشکیل می دهند که عبارتند از: نرخ تورم، نرخ رشد واقعی اقتصادی، نرخ رشد واقعی درآمدهای دولت، نرخ رشد واقعی سرمایه گذاری. علاوه بر متغیرهای مستقل، آثار وقایعی نظیر انقلاب اسلامی، جنگ تحمیلی و... از طریق ورود متغیرهای مجازی مورد بررسی قرار می گیرند.

با توجه به مباحث تئوریک مطرح شده از روش حداقل مربعات دو مرحله ای جهت برآورد معادلات استفاده می کنیم.

۱-۴- اهمیت مسئله

در رابطه با تاثیر فعاليت های دولت در اقتصاد دو دیدگاه کلی وجود دارد: یک دیدگاه این است که دخالت دولت در اقتصاد سبب کاهش کارایی و رشد اقتصادی می گردد اما دیدگاه دیگر بر این عقیده است که دولت در مسیر رشد و توسعه اقتصادی دارای نقش مهمی است.

مطالعات تجربی و نظری زیادی در این زمینه صورت گرفته است. که با توجه به شرایط هر کشور به نتایج متفاوتی منجر شده است. در کشورهای در حال توسعه همانند ایران، دولت دارای نقش وسیعی در اقتصاد است علاوه بر این منبع عمده درآمدهای دولتی از طریق صادرات حاصل از نفت حاصل می شود لذا در این مطالعه به بررسی ارتباط هزینه ها و درآمدهای دولت و رشد حقیقی اقتصاد پرداخته می شود.

استفاده از نتایج این تحقیق به برنامه ریزان و سیاستگذاران قدرت اتخاذ تصمیمات مناسب را می دهد و سبب می شود که بودجه نقش خود را در مسیر رشد اقتصادی به نحو صحیح ایفا کند، بعلاوه این تحقیق می تواند مورد استفاده محققین، دانش پژوهان علاقمند به موضوعات بخش عمومی، دانشجویان رشته های اقتصاد و سایر رشته های مرتبط واقع گردد.

۱-۵- اهداف تحقیق

- ۱- تعیین تاثیر رشد واقعی مخارج جاری دولت بر رشد حقیقی اقتصاد ایران
- ۲- تعیین تاثیر رشد واقعی مخارج عمرانی دولت بر رشد حقیقی اقتصاد ایران
- ۳- تعیین تاثیر رشد واقعی درآمدهای نفتی بر رشد حقیقی اقتصاد ایران
- ۴- تعیین تاثیر رشد حقیقی اقتصاد بر رشد درآمدهای واقعی دولت ایران
- ۵- ارزیابی تاثیر نرخ رشد درآمدهای واقعی مالیاتی بر متغیرهای اقتصاد کلان ایران

۱-۶- فرضیات تحقیق

- ۱- نرخ رشد واقعی مخارج جاری دولت بر رشد حقیقی اقتصاد ایران بی تاثیر است.
- ۲- نرخ رشد واقعی مخارج عمرانی دولت بر رشد حقیقی اقتصاد ایران بی تاثیر است.
- ۳- نرخ رشد واقعی درآمدهای نفتی بر رشد حقیقی اقتصادی ایران تاثیر گذار نیست.
- ۴- رشد حقیقی اقتصادی بر رشد واقعی درآمدهای دولت ایران تاثیر گذار نیست.
- ۵- رشد واقعی درآمدهای مالیاتی دولت بر نرخ رشد حقیقی ایران بی تاثیر است.

۱-۷- روش تحقیق

این مطالعه از نوع تحقیق کاربردی است و بر اساس روش تحقیق توصیفی و علی پایه گذاری شده است. در این مطالعه از سیستم معادلات همزمان و با توجه به وضعیت شناسائی معادلات از روش حداقل مربعات دومرحله ای^۱ جهت برآورد معادلات استفاده می کنیم. برای تعیین روابط رشد اقتصادی و رشد متغیرهای کلان بویژه رشد درآمدها و مخارج دولت استفاده می شود. قبل از برآورد مدل آزمون مانایی در مورد کلیه متغیرهای مورد استفاده در معادلات بر اساس آزمون ریشه واحد با استفاده از آزمون های دیکی- فولر و فیلیس- پرون انجام می گیرد. ابزار جمع آوری اطلاعات به صورت کتابخانه ای و اسنادی است و جهت انجام مراحل مختلف به ویژه پردازش داده ها، اندازه گیری و برآورد مدل تحقیق از نرم افزارهای *EvIEWS, Stata, Excel* استفاده می شود.

۱-۸- اطلاعات و داده های آماری

در این تحقیق، کشور ایران به عنوان یک مورد مطالعه ای در دوره (۱۳۳۸-۱۳۸۶) مورد بررسی قرار می گیرد. در تدوین فرضیه ها و ارائه مدل اولیه از روش های کتابخانه ای، مطالعه کتاب ها، مقالات، مجلات، طرح های پژوهشی و بانک های اطلاعاتی اینترنتی استفاده شده است. و اطلاعات مورد نیاز از سایت و ترازنامه سالهای مختلف بانک مرکزی، نماگرهای اقتصادی و ماهنامه اقتصادی و مالی بین الملل اقتصاد ایران جمع آوری می شود.

^۱ - Two Stage Least Squares

۱-۹- کلید واژه ها

در این بخش به بیان پاره ای از کلمات و عبارات استفاده شده در متن پرداخته می شود:

سری های زمانی^۱

یک سری زمانی دنباله ای از مشاهدات برای یک متغیر معین است که یک ترتیب غیر قابل تغییر را در طول زمان دارد (ابریشمی، ۱۳۸۱).

سیستم معادلات همزمان^۲

وقتی متغیر وابسته در یک معادله، متغیر توضیحی در معادله دیگری باشد، مدل یا دستگاه معادلات همزمان داریم (گجراتی، ۱۳۸۳).

بودجه^۳

بودجه سند دخل و خرج (یک دولت) در طول یک سال است. در این سند درآمدهای دولت پیش بینی و هزینه های آن جهت حصول به هدفهای معین دولت برآورد می شود (توانایان فرد، ۱۳۸۵).

رشد اقتصادی

آهنگ افزایش درآمدملی یا میزان تولید کالاها و خدمات در یک کشور است (فرهنگ، ۱۳۷۱).

رشد حقیقی اقتصادی^۴

یک معیار رشد اقتصادی از یک دوره به دوره دیگر که برحسب تورم تعدیل شده است. به عبارتی این رشد بر اساس اقلام واقعی و نه اقلام اسمی بیان می شود (<http://financial-dictionary.the.free.dictionary.com>).

¹ - Time Series

² - Simultaneous-Equation System

³ - Budget

⁴ - Economic Growth Real

سیاست مالی^۱

روشهای دولت درباره مالیات ها و مخارج و اخذ وام از داخل و خارج کشور است. این سیاست به طور کلی اشاره دارد به استفاده از مالیات بندی و مخارج دولت در تنظیم سطح کلی فعالیت اقتصادی (فرهنگ ۱۳۷۱).

مخارج دولت^۲

شامل مخارج مقامات دولتی برای خرید کالاها و خدمات است، اما بین مخارج جاری و عمرانی دولت تفاوت وجود دارد (توانایان فرد ۱۳۸۵).

مخارج جاری ظرفیت های موجود را حفظ و نگهداری می کند و موجبات اعمال حاکمیت دولت را میسر می سازند و هزینه های حضور و استقرار، حاکمیت و اقتدار دولت را تامین می کنند اما مخارج عمرانی سبب ایجاد و توسعه و تثبیت ظرفیت ها می شود و موجبات تملک دارائی های سرمایه ای و مالی دولت را فراهم می آورد (سعیدی، ۱۳۸۴).

روش حداقل مربعات دومرحله ای

مفهوم اصلی آن خالص کردن است. که با دو باربرازش، یک بار از فرم خلاصه شده و یک بار هنگامی که مقدار تخمین متغیر وابسته به دست آمده، به تخمین معادلات می پردازد (گجراتی، ۱۳۸۳).

¹ -Financial Policy

² -Government Expenditures

فصل دوم

ادبیات موضوع و مروری بر پیشینه تحقیق

۲-۱- مقدمه

نقش دولت اگرچه در الگوهای اولیه رشد مورد توجه قرار نمی گرفت اما همواره مورد بحث اقتصاددانان بوده و محدوده فعالیت های آن مورد اختلاف مکاتب اقتصادی بوده است. اما بعد از جنگ جهانی دوم و بحران بزرگ اقتصادی در بسیاری از کشورها سبب شد اعتقاد به عملکرد بازارها رها شود و توجه بیشتری به اقتصادهای برنامه ریزی شده معطوف گردد. لذا در طول زمان اندازه بخش عمومی افزایش یافت.

مطالعات نظری و تجربی متعددی در این زمینه به انجام رسیده است. از آنجا که بودجه دولت در یک کشور نشان دهنده جایگاه دولت در اقتصاد است و در جایی که مصرف و تولید متعلق به دولت زیاد باشد می توان بر نقش حساس دولت در راستای رشد اقتصادی تأمل بیشتری نمود.

در این فصل ابتدا به ذکر تعاریف و مفاهیم اولیه در مورد دولت پرداخته خواهد شد و سپس به مبانی نظری دخالت دولت در فعالیت های اقتصادی اشاره می شود. در ادامه فصل به بررسی ساختار بودجه دولت پرداخته می شود و در نهایت مطالعات انجام شده را در دو قسمت داخلی و خارجی مرور می شوند.

۲-۲- انواع دولت

معادل انگلیسی اصطلاح دولت، کلمه "state" و معادل لاتین آن "status" است. واژه "state" به معنی "ایستاده" می باشد و اندیشه استحکام نیز از آن مستفاد می گردد. دولت به معنی وسیع کلمه عبارت از جامعه ای که در آن قدرت سیاسی طبق قانون اساسی آن جامعه تعیین و توزیع شده است.

اصطلاح حکومت^۱ یکی از معمولترین مفاهیمی است که به صورت هم معنا با مفهوم دولت به کار برده می شود، در واقع کلمه حکومت بسیار قدیمی تر از اصطلاح دولت و دستگاه اداری است. معمولاً اصطلاح حکومت در قرون وسطی به معنای فرمان راندن به کار برده می شد و خود از ریشه لاتینی "Gubernatio"، "Gubernator" به معنی راندن و راننده مشتق شده بود.

به نظر می رسد که لفظ حکومت در اوایل قرن شانزدهم از طریق زبان فرانسه قدیم "Government" وارد زبان انگلیسی شده باشد. مفهوم حکومت را می توان به چند معنا گرفت در اولین مفهوم حکومت مترادف با حکام و کسانی است که قانون را اعلام می دارند. دوم اینکه در ادوار اخیر، کلمه حکومت به قوه مجریه در مقابل قوه مقننه اطلاق می شد. این معنای اصطلاح حکومت، امروزه هم متداول است. همچنین حکومت در شکل تعدیل شده معنای دوم، تنها به مناصب اجرایی اطلاق شده است (سامتی، ۱۳۸۲).

نظریات متفاوتی درباره انواع دولت وجود دارد که هر کدام مبتنی بر در نظر گرفتن فرض ویژه ای بوده است؛ ولی دو دسته بندی کلی به شرح زیر در این مورد وجود دارد:

۲-۲-۱- انواع دولت بر حسب رابطه آن با شهروندان

چهار مفهوم برای دولت بر اساس رابطه ای که دولت با شهروندان خود دارد، می توان قائل شد:

- ۱- دولت حاکم مطلق: که دارای موجودیتی متمایز از شهروندان می باشد و حافظ و مجری منافع ملت است. وی مفسر طبیعی منفعت عمومی است و نظر خود را به شهروندان تحمیل می کند و به عنوان عاملی ما فوق شهروندان است.
- ۲- دولت تعلق عام: در واقع تشکیلاتی است برای اداره کشور و در دست نمایندگان منتخب شهروندان حاکمیت از آن دولت نبوده، بلکه از آن مردم است.

^۱ - Government